

ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821*

Πλήθος έργων, οί όποϊες δημοσιεύτηκαν κατά τὰ τελευταῖα ἔτη, φώτισαν πολλές σκοτεινές πτυχές τῆς ἐπαναστάσεως στή Χαλκιδική καί τὸ "Άγιο Όρος κατά τὸ πρῶτο ἔτος τοῦ Ἄγωνα γιὰ τὴν Ἐθνικὴ Παλιγγενεσία¹. Οἱ ἐρευνητὲς μεταξὺ ἄλλων ἀποτίμησαν καί τὴν προσφορὰ τῶν Ἄγιορειτῶν μοναχῶν στήν Ἐπανάσταση καί περιέγραψαν τὰ δεινά, τὰ όποῖα ὑπέστησαν οἱ τελευταῖοι. Τὴν περιγραφὴ ὅμως τῶν δεινῶν τὴν περιόρισαν κυρίως στοὺς

---

* Ἄνακοίνωση ποὺ ἔγινε στὸ Γ' Διεθνὲς Συνέδριο Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν (Καλαμάτα 8-15 Σεπτεμβρίου 1985).

Ἡ παροῦσα ἐργασία οὐσιαστικῶς εἶναι πρόδρομος ἀνακοίνωση μιᾶς εὐρύτερης ἐρευνας, στήν όποία παρακολουθεῖται ἡ τύχη χιλανδαρινῶν μοναχῶν ποὺ ἀναγκάστηκαν, κατά τὴν κρίσιμη δεκαετία 1821-1831, νὰ ἐγκαταλείψουν τὴ μονή τους. Ἡ ἐρευνα δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν ἔχει ἐξαντλητικὸ χαρακτήρα καί δὲν φορτώνεται μὲ πολλές βιβλιογραφικὲς παραπομπές. Στὸ κείμενο χρησιμοποιοῦ τὶς ἐξῆς συντομογραφίες: ΑΘΔΕ=Ἄντι Θαλασσίου Δικαστηρίου Ἐπιτροπὴ· ΑΜΧ=Ἄρχεῖα Μονῆς Χιλανδαρίου· Γ.Α.Κ.=Γενικὰ Ἄρχεῖα τοῦ Κράτους· ΓΓΕ=Γενικὴ Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας· ΕΒΕ=Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος· κ.=κουτί· φ.=φάκελλος.

1. Βλ. προχειρως: Ἰ. Π. Μαμαλάκη, «Διήγησις περὶ Ἄγιου Ὁρους ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821», Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἄριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 7 (1957) 215-237. Τοῦ αὐτοῦ, Νέα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς τὸ 1821, Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος 14 (1960) 406-549. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐπανάσταση στή Χαλκιδικὴ τὸ 1821. Ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἄγιορειτῶν καί ὁ ρόλος τοῦ Ἐμμ. Παπᾶ, Θεσσαλονίκη 1962. Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ μαρτύρια τῶν Ἄγιορειτῶν ἐπὶ Μεχμέτ Ἐμὶν Ἄβδουλάχ πκσᾶ 1822-1823, Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος 17 (1963-1964) 39-153. Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ "Άγιον Όρος εἰς τὸν ἄγωνα τοῦ 1821-1830, Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς 48 (1965) 128-132. Γ. Ἄλεξάνδρου Λαυριώτου (Λαζαρίδου), Ἐγγραφα Ἄγιου Ὁρους τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως 1821-1832, Ἀθῆναι 1966. Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες κατά τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821, Θεσσαλονίκη 1967³. Β. Στ. Παπαστεφάνου, Ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς καί ἡ ἐπανάστασις ἐν Χαλκιδικῇ κατά τὸ 1821, Ἀθῆναι 1970. Ἰ. Π. Μαμαλάκη, Τὸ "Άγιον Όρος ("Ἄθως) διὰ μέσου τῶν αἰώνων, Θεσσαλονίκη 1971, σσ. 425-436. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τ. ΙΒ', Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1975, σσ. 112 (Ἰωάννα Διαμαντοῦρου), 163-165, 188-189 (Βασίλειος Σφυρόερας). Ἄ. Ε. Βακαλοπούλου, Ἐμμανουὴλ Παπᾶς «ἀρχηγὸς καί ὑπερασπιστὴς τῆς Μακεδονίας». Ἡ ἱστορία καί τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας του, Θεσσαλονίκη 1981, σσ. 36-41. Π. Κ. Χρήστου, Τὸ "Άγιον Όρος. Ἀθωνικὴ πολιτεία-ἱστορία τέχνη ζωή, Ἀθῆναι 1987, σσ. 270-274.

μοναχούς που δὲν ἐγκατέλειψαν τὶς ἐστίες τους, γιὰ νὰ καταφύγουν ἐσπευσμένα στὰ ἐδάφη τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδος, ἀλλὰ παρέμειναν ἐκεῖ ὅπου ἐτάχθησαν, φύλακες πιστοὶ τῆς ὀρθόδοξης καὶ τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως. Γιὰ τὴν τύχη τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξ αἰτίας ποικίλων λόγων ἀναζήτησαν προστασία στὰ νησιά καὶ τὴ νότια Ἑλλάδα, ἐλάχιστες πληροφορίες παρέχουν οἱ ἐρευνητές. Ἡ σιωπὴ τους εἶναι εὐλογία. Ἀκόμη καὶ τὰ ἀρχεῖα μᾶς δίνουν σποραδικές εἰδήσεις γιὰ τὶς περιπέτειες τῶν μοναχῶν.

Πληροφορίες, πού ἀναφέρονται σὲ περιπέτειες ὠρισμένων φυγάδων, μοναχῶν τῆς ἀγιορειτικῆς μονῆς τοῦ Χιλανδαρίου, ἐπισήμανα κατ' ἀρχὰς στὰ ἀρχεῖα τῆς ἀγιορειτικῆς αὐτῆς μονῆς καὶ ἀργότερα στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Γενικὴ Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας, Θαλάσσιον Δικαστήριον, Γραμματεία ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης κ.ἄ.), στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος, στὰ ἀρχεῖα τῶν νήσων Αἴγινας, Σπετσῶν, Ὑδρας, Κυθήρων κ.ἄ. Τὰ ἔγγραφα ἀναφέρονται στὶς δεκαετεῖς περιπέτειες καὶ περιπλανήσεις (1822-1831) κυρίως τοῦ ἀρχιμανδρίτη Ἡσαΐου, ἀδελφοῦ τῆς μονῆς Χιλανδαρίου. Σ' αὐτὰ περιγράφονται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ πειρατεία Μανιατῶν εἰς βάρος τοῦ Ἡσαΐου καὶ ἄλλων μοναχῶν στὶς θάλασσες τῆς Πελοποννήσου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ περιπετειώδης προσφυγὴ τοῦ μοναχοῦ αὐτοῦ στὴν Ἑλληνικὴ Δικαιοσύνη τῆς Καποδιστριακῆς περιόδου (1828-1831), ἀπὸ τὴν ὁποία ἀνέμενε νὰ ἀσκήσει πίεση στοὺς πειρατές του νὰ τοῦ ἐπιστρέψουν τὰ κλοπιμαῖα. Ὄταν ὁ πρωταγωνιστὴς τῶν περιπετειῶν αὐτῶν ἐπέστρεψε στὸ "Ἅγιο Ὄρος" (1831), κατέθεσε ὅλα τὰ ἔγγραφα, πού εἶχε συγκεντρώσει κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀπουσίας του, στὰ ἀρχεῖα τῆς μονῆς του. Δυστυχῶς τὰ ἔγγραφα αὐτὰ σήμερα δὲν ἀποτελοῦν ἐνιαῖο σύνολο, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ταξινόμησή τους σκορπίστηκαν χρονολογικῶς σὲ ὅλους τοὺς ὑποφακέλλους τῶν ἐτῶν 1822-1831.

Τὰ παραπάνω ἔγγραφα, γενικῶς, εἶναι ἀξιόλογα, ὄχι μόνο γιὰτὶ μᾶς παρέχουν πληροφορίες πού σχετίζονται ἄμεσα μὲ τὸ θέμα μας, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἀναφέρονται σὲ πρόσωπα, τοποθεσίες, θεσμούς, ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν δυσκόλων ἐκείνων γιὰ τὴν πατρίδα μας χρόνων. Ἡ παροῦσα ἐργασία, πού στηρίχθηκε, κυρίως, στὶς εἰδήσεις τῶν ἐγγράφων αὐτῶν, προσπαθεῖ νὰ ρίψει λίγο φῶς στὴν ὀδύσεια πορεία τοῦ Ἡσαΐου πού ἀρχισε ἀπὸ τὸ "Ἅγιο Ὄρος", ὅταν εἶχε σβῆσει κάθε ἐλπίδα γιὰ τὴν Ἐπανάσταση ἐκεῖ, καὶ τελείωσε πάλι στὸ "Ἅγιο Ὄρος", ὅταν οἱ συνθῆκες ἐπέτρεψαν στὸν Ἡσαῖα νὰ ξαναγυρίσει στὴ μονὴ τῆς μετανοίας του.

1. Ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς καὶ οἱ μοναχοὶ ἐγκαταλείπουν τὸ "Ἅγιο Ὄρος"

Ὁ τουρκικὸς στρατός, ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Μεχμέτ Ἐμὶν Ἀβδουλάχ πασᾶ, τὴν 31η Ὀκτωβρίου/12η Νοεμβρίου 1821 διέσπασε τὸ ἑλληνικὸ μέτωπο τῆς Κασσάνδρας. Ὁ πρωτεργάτης τῆς ἐπαναστάσεως στὴ Χαλκιδική, Ἐμμανουὴλ Παπᾶς, ὑποχώρησε στὸ "Ἅγιο Ὄρος" πού ἀπὸ τὴ φύση

εἶναι ὄχυρὴ τοποθεσία. Ὁ ἀγώνας ὅμως εἶχε χαθεῖ καὶ οἱ μοναχοὶ παρέδωσαν τὴν Πολιτεία τοὺς στοὺς Τούρκους, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν ὄλεθρο καὶ τὴν καταστροφή. Ἡ θέσις τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπᾶ ἐγίνε πολὺ δύσκολη. Ὁ ἴδιος καὶ οἱ συνεργάτες του ἐπιβιβάστηκαν σ' ἓνα πλοῖο καὶ κατέφυγαν στὴ νότια Ἑλλάδα, γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγώνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας¹. Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπᾶ μιμήθηκαν καὶ πολλοὶ μοναχοί. Τὰ κίνητρά τους ἦσαν ποικίλα. Ἄλλοι προσπαθοῦσαν νὰ διασώσουν τὰ πολύτιμα σκεύη καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν μονῶν². Ἄλλοι μετέφεραν τοὺς προσωπικοὺς τους θησαυροὺς σὲ ἀσφαλὲς μέρος. Ἄλλοι, ἂν καὶ δὲν εἶχαν λάβει ἐνεργὸ μέρος στὴν ἐπανάσταση, μὲ τὴ φυγὴ τους ἐπιθυμοῦσαν νὰ διαφυλάξουν τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξή τους ἀπὸ τὴν ἐκδικητικὴ μανία τῶν Τούρκων. Τέλος, αὐτοὶ ποὺ συνεργάστηκαν στενὰ μὲ τὸν Ἐμμανουὴλ Παπᾶ ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ ἀγιώνυμο ὄρος, ἂν καὶ ἐπιθυμοῦσαν διακαῶς νὰ παραμείνουν ἐκεῖ, νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ νὰ ἀποθάνουν γιὰ τὴν πατρίδα³. Στὴν τελευταία κατηγορία κατατάσσομε καὶ τοὺς χιλανδαρινούς μοναχοὺς, τοὺς ἥρωες τῶν ἐπεισοδίων ποὺ περιγράφουμε κατωτέρω.

2. Ἡ μονὴ Χιλανδαρίου καὶ ἡ Ἐπανάσταση

Ἡ σερβικὴ μονὴ τοῦ Χιλανδαρίου⁴, λόγῳ τῆς θέσεώς της, διαδραμάτισε σημαντικὸ ρόλο στὴν ἐπανάσταση τοῦ Ἀγίου Ὄρους. Τὸ συγκρότημα

1. Β. Σφυρόερα, Ὁ Ἀγώνας στὴ Χαλκιδική, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τ. ΙΒ', σ. 188.

2. Ἰ. Κ. Βασδραβέλη, ὅπ. π., σ. 153, σημ. 4. Πρβλ. καὶ σ. 152, σημ. 1. Ἰ. Π. Μαμαλάκη, Τὸ Ἅγιον Ὄρος (Ἄθως) διὰ μέσου τῶν αἰώνων, σ. 433. Δυστυχῶς ἡ μανία αὐτὴ τῆς φυγῆς μὲ σκοπὸ τὴ διάσωση τῶν θησαυρῶν τῶν μονῶν ἐμφανίσθηκε ἐνωρὶς μεταξὺ τῶν μοναχῶν. Γράφει π.χ. ὁ Ἀντιπρόσωπος τῆς Λαύρας Σωφρόνιος ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα τοῦ Ἀγίου Ὄρους Καρυές πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τῆς μονῆς του: «...πλὴν ἡμεῖς εἴμεθα ἀνήσυχτοι καὶ λέγομεν καὶ κηρύττομεν ἐκεῖνα ὅπου δὲν εἶναι καὶ ἂν ἀκουσθῆ κάτι τὸ μεταπλάττομεν καὶ κάνομεν τὸν κούνωπα καμῆλα, καθὼς καὶ αὐτὰ ὅπου γράφετε ὅτι πολλὰ τῶν Μοναστηρίων ἔχουν πλοῖα ἐτοιμασμένα διὰ νὰ φύγουν, μὲ τὰ σκεύη των, τὸ ὅποῖον εἶναι ψέμα, καὶ μείνατε ἡσυχῶτες ὅτι αὐτὰ εἶναι Ἀγιαννανίτικα χάλτια καὶ θὰ φέρουν εἰς τὸν Τόπον βλάβην μεγάλην, καὶ πρέπει νὰ τοὺς γράψετε νὰ προσέχουν, καὶ νὰ μὴ κηρύττουν τοιαῦτα λόγια διότι θὰ φέρουν εἰς τὸν Τόπον γενικὴν βλάβην, μόνον νὰ κυτᾶζουν τὴν δουλιάν τους καὶ νὰ ἡσυχάζουν...» (Γ. Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου, ὅπ. π., σ. 36).

3. Ἀπὸ τὴν ἐνδοξὴ αὐτὴ χορεία ἀναφέρομε τὸν ἡγούμενο τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου Εὐθύμιο, ὁ ὅποιος, κατὰ τὸν Μαμαλάκη, «ἐμυήθη τὸ 1819 ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ Λεονταρίδη» στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία (Τὸ Ἅγιον Ὄρος [Ἄθως] διὰ μέσου τῶν αἰώνων, σ. 426) καὶ τὸ χαρτοφύλακα Νικηφόρο Ἰβηρίτη, τὸ στενότερο συνεργάτη τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπᾶ (Ἰ. Π. Μαμαλάκη, Νέα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς τὸ 1821, σσ. 543-544, ὅπου περιγράφονται καὶ οἱ συνθήκες τῆς φυγῆς του).

4. Γιὰ τὴ μονὴ Χιλανδαρίου βλ. Ἀ. Α. Ἀγγελόπουλου, Χιλανδαρίου Μονή, Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία 12 (1968) 122-129.

τῶν κτιρίων τῆς ὑψώνεται στὴ βόρεια πλευρὰ τῆς ἄθωνικῆς χερσονήσου, ὅπου βρίσκονται καὶ οἱ φυσικὲς προσβάσεις πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τῆς μοναστικῆς πολιτείας. Ὁ εἰσερχόμενος στὸ ὄρος τῆς Παναγίας διασχίζει τὶς ἀπέραντες ἐκτάσεις τῆς μονῆς Χιλανδαρίου καὶ περνᾷ δίπλα ἀπὸ τὰ κτήριά της. Κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ὑπὸ τὴν φιλόξενη στέγη τῆς εὕρισκαν ἀνάπαυση καὶ τροφή οἱ διακινούμενοι ἐπαναστάτες. Ἡ μονὴ προσέφερε στὸ ἁγιορειτικὸ ἐπαναστατικὸ σῶμα δύο ἀρχηγούς, τὸν ἀρχιμανδρίτη Ἡσαΐα καὶ τὸν προηγούμενο Μακάριο¹, καὶ «ἔστελλε τρόφιμα καὶ ἄλλο ὑλικὸν διὰ τοὺς ὄπλαρχηγούς» στὴν Κουμίτσα, ὅπου ἔκαναν τὶς συσκέψεις τους². Ἡ ἀτυχὴς ἐπανάσταση τῆς Χαλκιδικῆς (ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθεῖ ἀτυχής, ἀφοῦ ἀπασχόλησε μεγάλα τμήματα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο βοήθησε νὰ ἐδραιωθοῦν τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς νότιας Ἑλλάδος), παρὰ τὶς ἀδικαιολόγητες μικρότητες ὠρισμένων μοναχῶν καὶ τὶς ὀδυνηρὲς τῆς συνέπειες³, ἦταν πράξις τιμῆς καὶ καυχήσεως γιὰ τοὺς μοναχοὺς τῆς μονῆς Χιλανδαρίου. Ὁ ἐκπρόσωπος μάλιστα τῆς μονῆς στὶς Καρυές, τὴν πρωτεύουσα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὡς «Πρῶτος», ἀπέκρυψε καὶ προφύλαξε ἀπὸ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα κατοχῆς ὀλόκληρο τὸ ἀρχεῖο τῆς Ἱερᾶς Κοινοτήτας γιὰ τὴν περίοδο ἀπὸ τὴν 1η Ἰουνίου 1821 μέχρι τὴν 31η Μαΐου 1822. Τὸ ἀρχεῖο αὐτὸ διαφύλαξαν ὡς ἱερὴ παρακαταθήκη οἱ ἀδελφοὶ τῆς μονῆς μέχρι σήμερα. Τὰ ἀξιόλογα κείμενα τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ ἔφερε στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας πρὶν ἀπὸ 28 χρόνια ὁ Ἰ. Π. Μαμαλάκης⁴.

1. Γ. Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου, ὅπ. π., σ. 45. Πρβλ. Ἰ. Κ. Βασδραβέλη, ὅπ. π., σ. 131.

2. D. Kasic, Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις καὶ οἱ Σέρβοι, Θεολογία 42 (1971) 109. Οἱ σελίδες 106-109 τῆς ἐργασίας τοῦ Kasic εἶναι ἀφιερωμένες στὴν προσφορὰ τῆς μονῆς Χιλανδαρίου στὴν Ἐπανάσταση.

3. Ὁ τότε μοναχὸς τῆς μονῆς Χιλανδαρίου Σπυρίδων, αὐτόπτης μάρτυρας τῶν γεγονότων, ὡς ἐξῆς περιγράφει τὶς συμφορὲς τῶν μοναχῶν: «Τότε διὰ τὰς ἁμαρτίας μας υπέστημεν μεγάλα δεινὰ ἀπὸ τὸν Λομπούτ πασᾶν καὶ τῶν Ἀρβανιτῶν, οἱ ὅποιοι παρέμειναν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Καὶ ὅλοι οἱ προϊστάμενοι, τοὺς ὁποίους εἴχομεν, ἔφυγαν, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας Χιλανδαρινούς πολλοὶ ἔφυγαν καὶ παρεμείναμεν μόνον δώδεκα μοναχοὶ εἰς τὸ Χιλανδάριον. Καὶ πολλὰ δεινὰ υπέστημεν ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίτας τοῦ πασᾶ, ὡς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰς τὸ φυλάκιον (τὸ καρραούλι). Τότε ὀλόκληρος ἡ Μονὴ κατεστράφη τελείως, ὅλα ἐπωλήθησαν. Τότε κατέβασαν καὶ τὸ μολύβι ἀπὸ τὸ Παρεκκλήσιον καὶ ἀπὸ τὸ Βαπτιστήριον. Μεγάλα δεινὰ υπέστημεν καὶ χωρὶς προϊσταμένους. Τότε ἐκάησαν τὰ Μετόχια Καλαμαριάς. Τὸ ἔτος 1821» (Lj. Stojanovic, Stari Srpski zapisi i natpisi, τ. 5, Srem Karloveci 1925, No 9113. Πρβλ. D. Kasic, ὅπ. π., σ. 107). Γιὰ τὰ δεινὰ τῶν ἁγιορειτῶν μοναχῶν μετὰ τὴν ἐπανάσταση βλ. Ἰ. Π. Μαμαλάκης, Τὰ μαρτύρια τῶν ἁγιορειτῶν ἐπὶ Μεχμέτ Ἐμὶν Ἀβδουλάχ πασᾶ 1822-1823, ΔΙΕΕΕ 17 (1963-1964) 39-153.

4. Ἡ τιμὴ τῆς δημοσιεύσεως τῶν πολύτιμων αὐτῶν ἐγγράφων ἀνήκει στὸν Ἰ. Π. Μαμαλάκη, Νέα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς τὸ 1821, ΔΙΕΕΕ 14 (1960) 406-549.

3. Ἡ φυγή τοῦ ἀρχιμανδρίτη Ἡσαΐου καὶ ἄλλων Χιλανδαρινῶν μοναχῶν στὴ Σκόπελο

Ὅπως εἶδαμε παραπάνω, ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἡσαΐας τῆς μονῆς Χιλανδαρίου ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τοῦ ἐπαναστατικοῦ σώματος τῶν μοναχῶν¹. Γι' αὐτό, ὅταν οἱ προϊστάμενοι τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀποφάσισαν τὴν παράδοση τοῦ Ἀγίου Ὄρους στοὺς Τούρκους, ἡ παραμονὴ τοῦ Ἡσαΐου στὴ μονὴ ἦταν ἐπισφαλῆς. Ἄν μάθαιναν οἱ Τούρκοι ὅτι ἔλαβε ἐνεργὰ μέρος στὴν ἐπανάσταση, ἀσφαλῶς θὰ τὸν ὀδηγοῦσαν στὴ φυλακὴ καὶ τὸ θάνατο. Ἡ ἀπονομὴ χάριτος ἀπὸ τὸ σουλτάνο στοὺς ἐπαναστάτες μοναχοὺς δὲν θὰ ἴσχυε, ἂν δὲν ἀπομακρύνονταν οἱ πραγματικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἡσαΐας ἔπρεπε νὰ καταφύγει ἢ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου ἢ στὴ νότια ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα, ὅπου ἤδη ἡ ἐπανάσταση εἶχε δημιουργήσει ἐστίες ἐλευθερίας καὶ κέντρα συγκεντρώσεως προσφύγων. Γιὰ τοὺς ἀγιορεῖτες φυγάδες, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἐπαναστάτες ποὺ ἔλαβαν μέρος στὰ ἀνεπιτυχεῖ κινήματα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας, οἱ νῆσοι Σκόπελος καὶ Σκιαθός ἦταν τὰ προσφορότερα ἄσυλα. Ἰδιαιτέρως ἡ Σκόπελος συγκέντρωσε τὸ μεγαλύτερο κύμα φυγάδων μοναχῶν². Ἐκεῖ λοιπὸν ἀναζήτησε καταφύγιο καὶ ὁ Ἡσαΐας.

Δὲν γνωρίζομε τὸν ἀκριβῆ χρόνο τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἂν καὶ ὁ ἴδιος ἀναφέρει ὅτι «ἀνεχώρησαμεν ἀπὸ τὸ μοναστήριόν μας τοῦ ἁγίου Ὄρους, ὄντες κατετρεγμένοι ἀπὸ τὴν εἴσοδο τῶν Τούρκων, καὶ τὸ ἐκεῖ Μοναστήριόν μας χιλιαντάρι ἐπατήθη ἀπὸ αὐτούς, οὕτως ἠναγκάσθημεν νὰ μισεύσωμεν»³. Ἡ πληροφορία δὲν φαίνεται ἀκριβῆς. Μετὰ τὴν εἴσοδο τῶν Τούρκων στὸ Ὄρος ἡ φυγὴ γινόταν προβληματικὴ καὶ ἐν μέρει ἀδύνατη. Ἀσφαλῶς θὰ ἐγκατέλειψε τὸ Χιλανδάρειον πρὶν ἀπὸ τὴν εἴσοδο τῶν Τούρκων στὸ Ὄρος, ὅπως ἔπραξαν καὶ ἐκπρόσωποι ἄλλων μονῶν⁴. Ὁ Ἡσαΐας παρέλαβε ὠρισμένα χρήματα καὶ ἀντικείμενα τῆς μονῆς του καὶ ἀναχώρησε μὲ σκοπὸ νὰ βρεῖ κάποιο ἄσυλο⁵. Ὡς μεταφορικὸ μέσο χρησιμοποίη-

1. Γ. Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου, ὅπ. π., σ. 45.

2. Γιὰ τὴν Σκόπελο ὡς προσφυγικὸ ἄσυλο βλ. προχείρως Δ. Γ. Νασούλης, Σκόπελος (ἡ ἀρχαία Πεπάρηθος). Ἱστορικὴ μονογραφία, Ἀθήνα 1950, σσ. 69-70. Ἀ. Σαμψών, Νῆσος Σκόπελος, Ἀθήναι 1968, σσ. 215 ἔξ. Γιὰ τὴν φυγὴ ἀγιορειτῶν μοναχῶν στὴ Σκόπελο βλ. Ἰ. Π. Μαμαλάκης, Τὸ Ἅγιον Ὄρος (Ἀθῶς) διὰ μέσου τῶν αἰώνων, σσ. 433-434.

3. Ἐκθεση τῶν ἱερομονάχων Ἡσαΐου καὶ Σάββα, AMX κ. 12/III, φ. 1822.

4. Πρβλ. «Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τὰς περισσοτέρας μονᾶς, πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀκόμη τῶν Τούρκων εἰς τὴν Κουμίτσαν, παραλαβόντες τὰ πολυτιμότερα τῶν κινητῶν θησαυρῶν τῶν μονῶν, εἶχον καταφύγει μὲ τὰ πλοῖα τῶν μονῶν εἰς τὰς ἐγγυς νήσους» (Ἰ. Π. Μαμαλάκης, Τὸ Ἅγιον Ὄρος [Ἀθῶς] διὰ μέσου τῶν αἰώνων, σ. 433).

5. Ἐκθεση τῶν ἱερομονάχων Ἡσαΐου καὶ Σάββα, AMX κ. 12/III, φ. 1822.

ησε τὸ καΐκι τῆς μονῆς, πού ἔφερε τὸ ὄνομα «Ὁ Ἅγιος Σάββας»¹. Στὸ ταξίδι του πρὸς τὴ Σκόπελο φαίνεται ὅτι συνοδευόταν ἀπὸ τὸν ἱερομόναχο Σάββα Παύλοβιτς, τοὺς μοναχοὺς Βίκτωρα καὶ Σάββα², τοὺς δύο ὑποτακτικούς τοῦ ἱερομονάχου Σάββα Παύλοβιτς, Ἰωάννη καὶ Γρηγόριο, καί, πιθανότατα, ἀπὸ ἄλλους μοναχοὺς τῆς μονῆς. Μεταξὺ τῶν τελευταίων θὰ ἦταν ἀσφαλῶς καὶ οἱ μοναχοὶ Ἀντώνιος Παύλοβιτς, Γεράσιμος Κούρτοβιτς, Δημήτριος Κένοβιτς καὶ Θεοδόσιος Καλλινέντης. Οἱ τέσσερις αὐτοὶ μοναχοὶ ὑπογράφουν ὡς μάρτυρες στὸ Συμμαρτυρικὸ τοῦ ἱερομονάχου Σάββα καὶ ἀναφέρονται ὡς πατριῶτες του³.

4. Ἐκδοση νέου διαβατηρίου τοῦ ἱερομονάχου Σάββα στὴ Σκόπελο

Ἡ φυγὴ τῶν ἀνωτέρω σλάβων μοναχῶν ἔγινε τόσο ἐσπευσμένα, ὥστε ὁ ἱερομόναχος Σάββας νὰ μὴν προφτάσει «νὰ πάρῃ τὰ ἀναγκαῖα του χαρτία», δηλαδή τὸ διαβατήριό του. Χωρὶς διαβατήριό ὅμως τὸ ταξίδι μὲ πλοῖο πρὸς τὴ νότια Ἑλλάδα ἦταν ἐπικίνδυνο. Οἱ μοναχοὶ μετέφεραν χρήματα καὶ ὠρισμένα ἀντικείμενα τῆς μονῆς τους. Ὁ μικρὸς αὐτὸς θησαυρὸς ἦταν πειρασμὸς ὄχι μόνο γιὰ τοὺς πειρατὲς τοῦ Αἰγαίου, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους ἐκείνους πού διέσχισαν τὴν ταραγμένη αὐτὴ θάλασσα. Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει ἀνετη καὶ ἀκίνδυνη διακίνηση, ὁ Σάββας ἐμφανίστηκε μὲ μάρτυρες, τὴν 5η Φεβρουαρίου 1822, στὸ αὐστριακὸ ὑποπροξενεῖο Θεσσαλονίκης, στὴ Σκόπελο, καὶ ζήτησε νὰ τοῦ χορηγηθεῖ «συμμαρτυρικόν», στὸ ὁποῖο θὰ ἀναφερόταν ἡ ἀπώλεια τοῦ διαβατηρίου του καὶ ἡ αὐστριακὴ του ὑπηκοότητα⁴. Εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ κατοχὴ τέτοιου ἐπίσημου ἐγγράφου θὰ τὸν προφύλαγε ἀπὸ πολλοὺς κινδύ-

1. Ἐκθεση τῶν ἱερομονάχων Ἡσαίου καὶ Σάββα, AMX κ. 12/III, φ. 1822. Τὸ σκάφος φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Σάββα τοῦ Σέρβου, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ τὴ δυναστεία τῶν Νεμάνια καὶ ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς τῆς μονῆς Χιλανδαρίου.

2. Ἐκθεση τῶν ἱερομονάχων Ἡσαίου καὶ Σάββα, AMX κ. 12/III, φ. 1822.

3. Συμμαρτυρικὸ τοῦ αὐστριακοῦ ὑποπροξενείου Θεσσαλονίκης στὴ Σκόπελο ἀπὸ 5.2.1822, AMX κ. 12/III, φ. 1822.

4. Ἡ αὐστριακὴ ὑπηκοότητα τῶν σέρβων μοναχῶν δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξενίζει, διότι οἱ τότε Μεγάλες Δυνάμεις ἐμφανίζονταν ὡς «προστάτιδες» τῶν χριστιανῶν καὶ χορηγοῦσαν σ' αὐτοὺς ἀφειδῶς διαβατήρια. Ἐκτὸς αὐτοῦ δὲν γνωρίζομε, ἂν ὁ Σάββας προερχόταν ἀπὸ περιοχὴ, πού ἀνῆκε στὴν Αὐστρία, ἢ βρισκόταν ὑπὸ αὐστριακὴ κατοχὴ. Ὡς γνωστόν, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας δύο φορές μεγάλα τμήματα τοῦ σερβικοῦ λαοῦ ἐγκατέλειψαν τὴ Σερβία καὶ μετανάστευσαν στὸ αὐστριακὸ ἔδαφος. Τὸ 1690, μετὰ τὴν ἀνεπιτυχή λήξη τοῦ τουρκοαυστριακοῦ πολέμου (1683-1690), 60.000 περίπου Σέρβοι, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πατριάρχη τους Ἀρσένιο Γ' Τσρνόγιεβιτς (1674-1690), πέρασαν τὰ αὐστριακὰ σύνορα καὶ ζήτησαν ἄσυλο στὴ γειτονικὴ αὐτὴ χώρα (γιὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ βλ. Ἰ. Ταρνανίδη, Ἱστορία τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1982², σ. 87). Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀρσενίου Γ' ἀκολούθησε καὶ ὁ πατριάρχης Πεκίου Ἀρσένιος Δ' Σακαμπέντα κατὰ τὴ διάρκεια τῶν νέων τουρκοαυστριακῶν πολέμων τῶν ἐτῶν 1736-1739 (ὄππ., σ. 87).

νους. Τὸ αὐστριακὸ ὑποπροξενεῖο στηρίχθηκε στὶς μαρτυρίες τοῦ Σάββα καὶ τῶν συμπατριωτῶν του μοναχῶν καὶ ἐξέδωσε «Ἀτεστάτο» (συμμαρτυρικόν), μὲ τὸ ὁποῖο ἐπιβεβαιωνόταν ἡ αὐστριακὴ ὑπηκοότητα τοῦ ἱερομονάχου Σάββα Παύλοβιτς. Ὡς μάρτυρες ὑπογράφουν τὸ ἔγγραφο οἱ «πατριῶτες του» Ἀντώνιος Παύλοβιτς, Γεράσιμος Κούρτοβιτς, Δημήτριος Κένοβιτς καὶ Θεοδόσιος Καλλινέντης. Τοῦτο ὑπογράφεται καὶ σφραγίζεται καὶ ἀπὸ τὰ ἐντεταλμένα ὄργανα τοῦ αὐστριακοῦ ὑποπροξενείου Σκοπέλου, ἀπὸ τὸν πράκτορα Cristodulo Figlio Romanzan καὶ ἀπὸ τὸ γραμματέα Cristoforo Athanasio. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἐγγράφου εἶναι γραμμένο στὴν ἑλληνικὴ, ἐνῶ τὸ δεύτερο στὴν ἰταλική.

Ὁ χρόνος παραμονῆς τοῦ Ἡσαΐου καὶ τῶν χιλανδαρινῶν μοναχῶν στὴ Σκόπελο δὲν εἶναι γνωστός. Ὅπως δὲν εἶχε ἀναχωρήσει ἀπὸ τὴ νῆσο τὴν 6η Μαρτίου 1822. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ὁ Ἡσαΐας, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς μονῆς του, κατέβαλε στὸν Γρηγόριο Σάλλα, ἀπεσταλμένο τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντη στὴ Μακεδονία, ποσὸ 181 γροσίων καὶ 99 ἄσπρων. Τὸ ἴδιο ποσὸ προσέφεραν στὸν Σάλλα καὶ οἱ ἐκπρόσωποι ἄλλων 10 μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὄρους. Παλαιότερα ἀπεσταλμένοι τῶν Ἀγιορειτῶν εἶχαν δανεισθεῖ ἀπὸ τὸν Δημήτριο Ὑψηλάντη 2.000 γρόσια καὶ τώρα ἔπρεπε νὰ ἐξοφλήσουν τὸ χρέος¹.

5. Οἱ Χιλανδαρινοὶ μοναχοὶ στοὺς Μύλους τοῦ Ἄργους

Ἀργότερα, ἄγνωστο πότε ἀκριβῶς, ἀλλὰ ὅπως δὲν πρὶν ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1822, οἱ ἱερομόναχοι Ἡσαΐας καὶ Σάββας, καὶ οἱ μοναχοὶ Σάββας καὶ Βίκτωρ ἐπιβιβάστηκαν στὸ καΐκι τους καὶ ἐπλευσαν πρὸς τὴν Πελοπόννησο. Γιὰ τὶς κινήσεις τῶν ὑπόλοιπων χιλανδαρινῶν μοναχῶν, ποὺ βρίσκονταν στὴ Σκόπελο, τίποτε δὲν γνωρίζομε.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ εὐλόγως γεννιέται τὸ ἐρώτημα: Γιατί ἐγκατέλειψαν οἱ σέρβοι μοναχοὶ τὴ Σκόπελο; Ἐπαυσε αὐτὴ νὰ εἶναι ἀσφαλὲς καταφύγιο τῶν μοναχῶν; Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα εἶναι καταφατικὴ. Ἡ Σκόπελος δὲν προσέφερε στοὺς φιλοξενουμένους τῆς ἀρκετὴ ἀσφάλεια. Οἱ συνεχεῖς ἀπειλὲς τῶν Τούρκων γιὰ ἀποβάσεις στὸ νησί, ἡ συσσώρευση πολλῶν φυγάδων σ' αὐτό, οἱ ἀρρώστειες ποὺ ἐμφανίστηκαν καὶ τὰ συχνὰ ἐπεισόδια μεταξύ ὠρισμένων ὀπλαρχηγῶν δημιουργοῦσαν στὶς τάξεις τῶν φυγάδων αἰσθήματα ἀνασφάλειας καὶ ἄγχους.

Ἀγνοοῦμε τοὺς ἐνδιάμεσους πρὸς τὴν Πελοπόννησο σταθμοὺς τοῦ καϊκιοῦ. Πιθανότατα ὁ πλοῦς ἔγινε χωρὶς σταθμούς. Πάντως, ὅταν ἔφθασαν στὴν Πελοπόννησο, προσορμίστηκαν στοὺς Μύλους τοῦ Ἄργους. Θὰ πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἡ ὑποδοχὴ ποὺ τοὺς ἐπεφύλαξαν οἱ Ἕλληνες ἐπαναστάτες ἦταν ἀρκετὰ θερμὴ, ἀφοῦ καὶ οἱ ἴδιοι ἦσαν ἀγωνιστὲς τῆς ἐπαναστάσεως

1. Ἰ. Π. Μαμαλάκη, Τὸ Ἅγιον Ὄρος (Ἄθως) διὰ μέσου τῶν αἰώνων, σ. 433.

στή Χαλκιδική. Οί μοναχοί έφοδιάστηκαν με τρόφιμα και νερό και ένημερώθηκαν για τους πιθανούς τόπους που ήσαν ασφαλής καταφύγια για τους φυγάδες. Μετά ταύτα, την 5η 'Ιουλίου 1822, αναχώρησαν από τους Μύλους, προς άγνωστη για μās κατεύθυνση, «κατευοδοθέντες» από τους έπαναστάτες¹. 'Επειδή ή θάλασσα τους ήταν άγνωστη, μίσθωσαν ως όδηγό τον Γεώργιο Χριστοφοράκη.

6. Αίχμάλωτοι Μανιατών πειρατών

Τή νύχτα τής ίδιας ήμερομηνίας διακόπηκε ό ανέφελος πλοῦς τους. Στο σκοτεινό όρίζοντα τής θάλασσας έμφανίστηκε μανιάτικο σκάφος. 'Ως κυβερνήτης του αναφέρεται ό 'Αναγνώστης Ψάρδος από τὰ Βάτικα², χωριό τής Μονεμβασίας. Στο σκάφος επέβαιναν ό καπετάν Δημήτριος Τζιγκουράκος³, ό καπετάν Πασχάλης Γερακαράκης⁴, που ήσαν και οί οργανωτές τής έπι-

1. 'Η περιγραφή τής πειρατείας που ακολουθεί στηρίζεται κυρίως στην 'Εκθεση των ήερομονάχων 'Ησαΐου και Σάββα, την όποία κατέθεσαν στο αὐστριακό ύποπροξενείο στα Κύθηρα και τής όποίας έλαβαν αντίγραφο. Το αντίγραφο αυτό ύπάρχει στο 'Αρχείο τής μονής Χιλανδαρίου.

2. Τα Βάτικα βρίσκονται στη Λακωνία, στη χερσόνησο που καταλήγει στο ακρωτήριο Μαλέας, στο Λακωνικό κόλπο απέναντι από την 'Ελαφώνησο. Σήμερα φέρουν το όνομα Νεάπολη. Στα κείμενα του 'Ησαΐου ως επί το πλείστον καλούνται 'Αβάτικα.

3. 'Ο Δημήτριος Τζιγκουράκος είναι γνωστός όπλαρχηγός, ό όποιος άργότερα (1828) μαζί με τους Κουτσογληγοράκηδες έλαβε μέρος στη δίωξη των πειρατών. Πρβλ. 'Ι. Π. Μαμαλάκης, Το "Άγιον Όρος ("Αθως) δια μέσου των αίωνων, σ. 434. Δ. Θέμελη - Κατηφόρη, 'Η δίωξις τής πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο κατά την πρώτην Καποδιστριακήν περίοδον 1828-1829. Μέρος Α': 'Η δίωξις τής πειρατείας, έν 'Αθήναις 1973, σ. 78. Στα έγγραφα το όνομά του άπαντῶ ύπό ποικίλες μορφές. Κατῶ τον Πασχάλη Γερακαράκη ό Δημήτριος Τζιγκουράκος ήταν ύπεύθυνος τής πειρατικής έπιχειρήσεως, ένῶ οί ύπόλοιποι ήσαν «ύπό την όδηγίαν» του ('Ομολογία Π. Γερακαράκη από 24.7.1829, AMX κ. 12/III, φ. 1829).

4. Και ό Πασχάλης Γερακαράκης στα έγγραφα μνημονεύεται ύπό ποικίλα όνόματα. 'Ηταν ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες τής Μάνης. Διέθετε ιδιόκτητο καταδρομικό και ήταν γνωστός για την πειρατική του δραστηριότητα. Οί ενδιαφερόμενοι μπορούν να βροῦν άρκετο σχετικό ύλικό στα Γενικά 'Αρχεία του Κράτους (Γενική Γραμματεία 'Επικρατείας, Γραμματεία Δικαίου, Θαλάσσιον Δικαστήριο κ.ά.). 'Αργότερα οί άρχές τον συνέλαβαν και τον έρριψαν στις φυλακές. Την 28η 'Ιανουαρίου 1829 οί δημογέροντες τής 'Ανατολικής Μάνης ζήτησαν την άποφυλάκισή του. Το αίτημα έγινε δεκτό και ό Γερακαράκης άπολύθηκε την 22α Φεβρουαρίου 1829. Μετά από ένα μήνα (22 Μαρτίου 1829) ό ίδιος αυτοπροσώπως έμφανίστηκε, όπως είχε συμφωνηθεί, ένώπιον του δικαστηρίου ως έναγόμενος από τον Σπυρ. Ρούκη, έπειδή είχε ληστεύσει το σκάφος του τον 'Ιανουάριο 1827 στο λιμάνι τής Μονεμβασίας. Την 15η Σεπτεμβρίου 1830 ό Γερακαράκης ζήτησε από την Κυβέρνηση να τον διορίσει έπισήμως διώκτη των πειρατών στην περιοχή τής 'Ανατολικής Μάνης. Βλ. Δ. Θέμελη - Κατηφόρη, 'Η δίωξις τής πειρατείας, Α', σσ. 38, 39, 94, σημ. 4, 152, 156-157, σημ. 4, 234, Β', σ. 140.

δρομῆς, οἱ Σωτήριος Φελουριάνος¹, Παναγιώτης Μαυρομάτης², Γεώργιος καὶ Δημήτριος Χ'' Ιωάννου Μπουζουναρᾶ³, Γεώργιος Κατζιμαντᾶς, Πέτρος Κουρτάκος, Πέτρος Ἀντιπάκος⁴, ὁ ἀρχιμανδρίτης Παρθένιος⁵ κ.ἄ. Μανιάτες. Τὸ μανιάτικο σκάφος, ἐνῶ τὸ πλήρωμά του ἐκραύγαζε, πλησίασε τὸ ἀγιορειτικό. Τὸ σχέδιο τῶν Μανιατῶν ἦταν προφανές. Ἦθελαν νὰ ἀφαιρέσουν ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς ὅ,τι πολύτιμο ἔφεραν. Ἡ περιοχὴ ὅμως δὲν ἦταν κατάλληλη γιὰ τέτοιο ἐγχείρημα. Βρίσκονταν σὲ πολυσύχναστη θαλάσσια ὁδὸ καὶ θὰ γίνονταν ἀμέσως ἀντιληπτοί, ἂν προσπαθοῦσαν νὰ πραγματοποιήσουν τὴ ληστεία. Ἐκτὸς τούτου τὰ νησιά Σπέτσες καὶ Ὑδρα, τὰ ὁποῖα ἔφεραν, κυρίως, τὴν εὐθύνη διεξαγωγῆς τοῦ θαλασίου ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων, ἦσαν πολὺ κοντά. Οἱ πρόκριτοι τῶν ἀνωτέρω νησιῶν μὲ ἐγκυκλίους εἶχαν καθορίσει τὸ νόμιμο τρόπο διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνα καὶ ποτὲ δὲν εἶχαν ἐπιτρέψει τὴν πειρατεία, ἣ ὁποῖα παρεῖχε, κατὰ τὸν καθηγητὴ Ἀπ. Β. Δασκαλάκη, «τὴν ποθουμένην εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους πρὸς δυσφημισμὸν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐλευθερίας του καὶ πρὸς ἐπιχειρηματολογία ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν ἄξιοι νὰ καταλεχθοῦν εἰς τὴν χορεία τῶν πολιτισμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης»⁶. Δὲν δίστασαν μάλιστα οἱ πρόκριτοι νὰ χαρακτηρίσουν ἀκόμη καὶ ἑλληνικὸ πλοῖο ὡς πειρατικὸ καὶ νὰ ἐπιτρέψουν τὴν τιμωρία τοῦ κυβερνήτη⁷. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι οἱ πρόκριτοι τῆς Ὑδρας προσπάθησαν νὰ διασώσουν ἀπὸ πιθανὴ πειρατεία τοὺς ἥρωες μοναχοὺς τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου, ποὺ περιπλανιόνταν στὶς θάλασσες τῆς νότιας Ἑλλάδος⁸.

1. Πρβλ. Ἀναφορὰ Ἡσαΐου πρὸς τὸ τῆς Λακωνίας Πρωτόκλητο Δικαστήριον ἀπὸ 4.8.1830, ΑΜΧ κ. 12/III, φ. 1830.

2. Πρβλ. Ὁμολογία Π. Γερακαράκη ἀπὸ 24.7.1829, ΑΜΧ κ. 12/III, φ. 1829. Ὁμολογία Ἀ. Ψαροῦ ἀπὸ 8.7.1830, ΑΜΧ κ. 12/III, φ. 1830.

3. Πρβλ. Ἐκθεση τῶν ἱερομονάχων Ἡσαΐου καὶ Σάββα, ΑΜΧ κ. 12/III, φ. 1822.

4. Πρβλ. Ὁμολογία Π. Γερακαράκη ἀπὸ 24.7.1829, ΑΜΧ κ. 12/III, φ. 1829.

5. Πρβλ. Ἐκθεση τῶν ἱερομονάχων Ἡσαΐου καὶ Σάββα, ΑΜΧ κ. 12/III, φ. 1822.

Ὁ Πασχάλης Γερακαράκης χαρακτηρίζει τὸν Παρθένιο ὡς «ἐξώπαππα». Τοῦτο κυριολεκτικῶς σημαίνει ὅτι ὁ Παρθένιος ἦταν καθηρημένος, πιθανότατα γιὰτὶ ἐπιδιδόταν σὲ ἀντικανονικὰ δραστηριότητες (πειρατεῖες κ.ἄ.).

6. Βλ. Ἀπ. Β. Δασκαλάκη, Κείμενα-πηγαὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τόμος δεύτερος, μέρος πρῶτον (1821-1826), Ἀθῆναι 1967, σσ. 17 ἐξ., ὅπου ἀναφέρονται καὶ τὰ αἷτια ὑπάρξεως τῆς πειρατείας. Ἐπεισόδια πειρατείας βλ. στοῦ Δ. Α. Κοκκίνοῦ, Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, τ. 1, Ἀθῆναι 1956³, σσ. 296 ἐξ., καὶ τ. 2, Ἀθῆναι 1957, σσ. 335 ἐξ.

7. Βλ. σχετικὰ ἔγγραφα στοῦ Ἀ. Β. Δασκαλάκη, ὅπ. π., σσ. 38-44.

8. «...Διὰ ταῦτα τὰ αἷτια συνιστῶντες αὐτοὺς τοιοῦτους εἰς κάθε φιλογενῆ καπετάνιον τόσον Ὑδραῖον, Σπετζιώτην καὶ Ψαριανόν, ὅσον καὶ κάθε ἄλλης Ἑλληνικῆς νήσου ὅπου δηλ. εὐρίσκεται, ἀξιούμεν νὰ μείνωσιν ἐλεύθερα τόσον τὰ πλοῖα των ὅσον καὶ ὅλα τὰ πράγματά των καὶ ἐὰν τινὲς μὴ ἠξεύροντες ἐπῆραν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα νὰ τὸ ἐπιστρέψῃ πίσω εἰς αὐτοὺς, καὶ οὕτω νὰ τοὺς παρακινήσετε νὰ ἔλθωσιν ἐνταῦθα εἰς τὴν Νῆσον μας, ἐπειδὴ καὶ περιμένονται ἀφεύκτως» (Ἰ. Π. Μαμαλάκη, Νέα στοι-

Οί άνωτέρω λόγοι άνάγκασαν τούς Μανιάτες νά εΐναι προσεκτικοί στις κινήσεις τους. Μέρος τοϋ πληρώματος τοϋ σκάφους τους έπιβιβάστηκε στο άγιορειτικό πλοίο και άνέλαβε τήν επίβλεψη τών μοναχών, για νά μήν μπορέσουν οί τελευταίοι νά ζητήσουν βοήθεια από διερχόμενα πλοία. Οί υπόλοιποι παρέμειναν στο σκάφος τους. Στη συνέχεια τής διηγήσεως ύπάρχει σύγχυση ως προς τις ήμερομηνίες, αλλά αυτό δέν έχει ιδιαίτερη σημασία. Η αναφορά συντάχθηκε μετά από ένα μήνα περίπου. Τα λάθη τοϋ κειμένου εΐναι εϋνόητα¹. Κατά τή διάρκεια τής επόμενης νύχτας αναχώρησαν τά δύο καΐκια και κατευθύνθηκαν προς τήν περιοχή τής Μάνης. Στη Μονεμβασία ό καπετάν Πασχάλης και ό αρχιμανδρίτης Παρθένιος βγήκαν από τó άγιορειτικό σκάφος και συναντήθηκαν με τόν Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη², άδελφό τοϋ Πετρόμπεη, με τόν όποιο και συνομίλησαν. Τó περιεχόμενο τής συνομιλίας δέν μνημονεύεται. Πιθανότατα μίλησαν για τόν τρόπο, με τόν όποιο θα άφαιρουσαν ό,τι πολύτιμο εΐχαν οί μοναχοί και για τή διανομή τής λείας.

Η άνάμειξη τών Μαυρομιχαλαίων σε πειρατείες εΐναι γνωστή και άδιαμφισβήτητη και γι' αυτό θεωρούμε περιττό νά επεκταθοϋμε³. Και ό Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης δέν άποτελεί έξάιρεση στο σημείο αυτό⁴. Μεταξύ τοϋ Πασχάλη Γερακαράκη και τοϋ Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη ύπάρξε στενός σύνδεσμος, ό όποιος συνεχίσθηκε και τά επόμενα έτη. Όταν μάλιστα τó 1828 συνελήφθη ό πρώτος, όμολόγησε ότι δέν διέθετε έγγραφα καταδρομής τής Άντικυβ. Επιτροπής, αλλά έγγραφα πού τοϋ εΐχε χορηγήσει ό Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης. Για τήν έξυπηρέτηση αυτή ό Γερακαράκης

χειρα σχετικά με τήν επανάσταση τής Χαλκιδικής τó 1821, σ. 538). Τα ίδια σχεδόν επαναλαμβάνει και ό πατριάρχης Άλεξανδρείας Θεόφιλος (όπ. π., σσ. 538-539).

1. Ένώ κατ' άρχάς αναφέρεται ή 7η Ίουλίου ως Παρασκευή και ή 8η ως Σάββατο, έν συνεχεία ή Κυριακή μνημονεύεται και πάλιν ως 8η, ή Δευτέρα ως 9η και ή Τρίτη ως 10η. Βλ. Έκθεση τών ιερομονάχων Ήσαΐου και Σάββα, ΑΜΧ κ. 12/ΠΙ, φ. 1822.

2. Για τόν άνδρα βλ.: α) Ά. Γούδα, Βίοι παράλληλοι τών επί τής αναγεννήσεως τής Ελλάδος διαπρεψάντων άνδρών, τ. 6, έν Άθήναις 1874, σσ. 117-152. β) "Ολα τά πολύτομα έργα, τά όποια αναφέρονται στην Έπανάσταση τοϋ 1821 και στην Ίστορία τής Νεωτέρας Ελλάδος. γ) Χρ. Κ. Λούκου, 'Ο κυβερνήτης Ίω. Καποδίστριας και οί Μαυρομιχαλαίοι, Μνήμων 4(1974) 1-110.

3. Για τήν άνάμειξη τών Μαυρομιχαλαίων σε πειρατικές έέργειες βλ. τήν ειδική έργασία τής Δ. Θέμελη - Κατηφόρη, 'Η δίωξις τής πειρατείας, Α', σσ. 37-39, 78, 79, 90, 91, 94, σημ. 4, 95, 206, 234, Β', σσ. 50, σημ. 3, 88-94, 95, 127-130, 141-143. Πρβλ. τής αϋτής, Αί άποφάσεις τοϋ Θαλασσιού Δικαστηρίου 1828-1829, Έπετηρίς τοϋ Κέντρου Έρεϋνης τής Ίστορίας τοϋ Έλληνικοϋ Δικαίου τής Άκαδημίας Άθηνών 20-21 (1973-1974), έν Άθήναις 1976, σσ. 57, 249-255, 261 έξ., 292-296, 453-454.

4. Για άμειξη ή έμμεση συμμετοχή τοϋ Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη σε πειρατείες βλ. Δ. Θέμελη - Κατηφόρη, 'Η δίωξις τής πειρατείας, Α', σσ. 39, 79, 91, 95, 152, σημ. 3, 234, Β', σσ. 89-94, 127-130, 141. Τής αϋτής, Αί άποφάσεις τοϋ Θαλασσιού Δικαστηρίου 1828-1829, σσ. 249-255, 292-296.

πλήρωνε σ' αὐτὸν τὸ 15% τῆς λείας ποῦ δὲν κρίθηκε ἀπὸ τὸ Θαλάσσιο Δικαστήριον¹. Μετὰ τὴ συνομιλία ὁ καπετὰν Πασχάλης καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Παρθένιος ἐπέστρεψαν στὸ σκάφος².

7. Θύματα πειρατείας ἀπὸ τοὺς Μανιάτες

Τὴν ἴδια νύχτα οἱ μοναχοὶ ὀδηγήθηκαν μὲ τὸ πλοῖο τους στὸ Κρουονέρι³. Ὁ χῶρος ἦταν καταλληλότατος γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ σχεδίου ποῦ εἶχε ὀριμάσει στὰ κεφάλια τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπιδρομῆς. Μετὰ ἀπὸ ἄσκοπη συζήτηση καὶ ἀπειλές οἱ πειρατὲς ζήτησαν ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς ἐπιστολή, στὴν ὁποία θὰ ἀναφερόταν ὅτι οἱ Μανιάτες συνόδευσαν ἀνιδιοτελῶς τὸ ἀγιορειτικὸ σκάφος, γιὰ νὰ προφυλάξουν τοὺς μοναχοὺς ἀπὸ τυχόν ἐπικρεμμένους κινδύνους, καὶ ὅτι κατὰ τὴ διαδρομὴ δὲν τοὺς ἐνόχλησαν καθόλου. Μόνο ἂν ἔδιναν τὴν ἐπιστολή, ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ συνεχίσουν τὴν πορεία τους, γιὰ νὰ βροῦν ἄσυλο. Τὸ σχέδιο ἦταν πραγματικὰ πανοῦργο. Ἡ ἐπιστολὴ τῶν μοναχῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ ἔθετε τοὺς πειρατὲς ὑπεράνω πάσης ὑποψίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἐπέτρεπε στοὺς ἴδιους νὰ ἀπογυμνώσουν ἀφόβως τοὺς πανικοβλημένους μοναχοὺς. Οἱ τελευταῖοι ἀντιλήφθηκαν τοὺς σκοποὺς τῶν ἐπιδρομέων, ἀλλὰ δὲν μποροῦσαν νὰ μὴν ὑποκύψουν. Ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ βίας συνέταξαν καὶ παρέδωσαν ὑπογραμμένη τὴν ἐπιστολὴ-βεβαίωση.

Τὸ τεκμήριο τῆς ἀθωότητος βρισκόταν πιά στὰ χέρια τῶν ὑποψηφίων πειρατῶν. Τὸ γεγονός αὐτὸ τοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἀποκαλύψουν, ἐμφανῶς πιά, τὸν ἀπώτερο σκοπὸ τους. Οἱ μοναχοὶ ἔπρεπε νὰ παραδώσουν στοὺς συνοδοὺς τους ὅ,τι πολῦτιμο εἶχαν στὸ καΐκι. Ἐάν κάποιος ἀπέκρυπτε ὅτιδήποτε, θὰ ἐτιμωρεῖτο «μὲ θάνατον». Ἀφοῦ διατύπωσαν τὴ σαφὴ αὐτὴ ἀπειλή, ὀδήγησαν τοὺς μοναχοὺς στὸ καΐκι τους. Οἱ τελευταῖοι παρέδωσαν στοὺς μανιάτες ναυτικὸς ὅ,τι εἶχαν.

8. Ὁ ἐπίλογος τῆς πειρατείας

Οἱ μοναχοὶ ξαφνικὰ βρέθηκαν χωρὶς τὸ μικρὸ τους θησαυρὸ. Οἱ αὐτοχειροτόνητοι προστάτες τους ἦσαν περιττοί. Περιττοὶ ὅμως ἦσαν γι' αὐτοὺς καὶ οἱ μοναχοί. Ἐπρεπε ὅπωςδήποτε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Μάνης, ἐπειδὴ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ δημιουργήσουν μελλοντικῶς προβλήματα. Ἦταν δυνατὸν νὰ διεκδικήσουν τὴν ἐπιστροφή τῶν κλοπιμαίων, ὅταν ἐμφανίζονταν σ' αὐτοὺς εὐνοϊκὲς περιστάσεις. Γιὰ νὰ ἀποκλεισθεῖ ὁποιαδὴ-

1. Δ. Θέμελη - Κατηφόρη, Ἡ δίωξις τῆς πειρατείας, Α', σσ. 39, 152, σημ. 3, 234.

2. Ἐκθεση τῶν ἱερομονάχων Ἡσαΐου καὶ Σάββα, AMX κ. 12/III, φ. 1822.

3. Ἐκθεση τῶν ἱερομονάχων Ἡσαΐου καὶ Σάββα, AMX κ. 12/III, φ. 1822. Τὸ Κρουονέρι βρίσκεται κοντὰ καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Μονεμβασίας. Πρβλ. καὶ Ὁμολογία Ἀ. Ψαροῦ ἀπὸ 8.7.1830, AMX κ. 12/III, φ. 1830.

ποτε τέτοια περίπτωση, οί πειρατές διέταξαν τούς μοναχούς νά πλεύσουν πρὸς τὰ Κύθηρα.

Οί πειρατές ὀδήγησαν κατ' ἀρχάς τούς μοναχούς στὸν Ἅγιο Νικόλαο καὶ τούς ὑπέβαλαν καὶ σὲ δεύτερο ἐξευτελισμό. Ἐγκατέλειψαν τὸ ἀγιορειτικὸ σκάφος, ἀφοῦ πῆραν μαζί τους καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν μοναχῶν. Οί μοναχοὶ γυμνοὶ καὶ φοβισμένοι κατευθύνθηκαν μὲ τὸ σκάφος τους πρὸς τὰ Κύθηρα.

Στὴν «πρόχειρη ἐκθεση» τοῦ ἱερομονάχου Ἡσαΐου ὑπάρχει ἡ πληροφορία ὅτι οί πειρατές συνόδευσαν τὸ καΐκι τῶν μοναχῶν μέχρι τὸν κάβο Μαλέα¹. Ὁ Ἀναγνώστης Ψαρὸς σὲ Δήλωση-Συμφωνητικὸ, ποὺ ὑπέγραψε ἀργότερα, σημειώνει ὅτι μετὰ δύο ἡμέρες οί πειρατές συναντήθηκαν στὰ Λαφονήσια (σήμερα Ἐλαφόνησος) καὶ μοίρασαν τὴ λεία, ποὺ τὴν εἶχαν μέσα σ' ἓνα δι-σάκι². Φαίνεται ὅτι ἡ Ἐλαφόνησος ἦταν ἀπὸ τότε κέντρο πειρατῶν τῆς περιοχῆς. Γι' αὐτὸ καί, ὅταν ὁ κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Καποδίστριας ἀποφάσισε νά θέσει τέρμα στὴν πειρατεία, «διέταξε τὸν Ψαριανὸν Νικ. Γιαννίτσην, πλοίαρχον τοῦ πολεμικοῦ βρικίου Ἡρακλῆς, ὁ ὁποῖος περιέπλεεν ἀπὸ Κρήτης εἰς Δραγάμεστον, ὅπως... ἐπιμεληθῆ τῆς διώξεως τῶν λαθρεμπορευομένων καὶ τῶν ἀσκούντων τὴν πειρατείαν εἰς Σκούταρι, Ἐλαφονήσους κ.ἀ.»³.

Οί πειρατές μοιράστηκαν ἀρκετὰ πολύτιμα ἀντικείμενα καὶ ἓνα ὄχι εὐκαταφρόνητο ποσὸν χρημάτων. Ἡ λεία δὲν προερχόταν μόνο ἀπὸ τούς χιλανδαρινούς μοναχούς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀδελφοὺς τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου (ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος, ἱερομόναχος Δανιήλ, μοναχὸς Διονύσιος), ποὺ συνταξίδευσαν μὲ τούς Χιλανδαρινούς⁴. Κατὰ τὸν κατάλογο ποὺ συνέταξαν οί ἴδιοι οί Χιλανδαρινοί, οί πειρατές μοιράστηκαν ἀπὸ τὰ δικά τους τὰ ἑξῆς:

«Γρόσια

10.931..	εἰς	643..	Βενέτικα ὁμοῦ μὲ 43 ματζάρικα.
196..	εἰς	14..	ζερνακούπια παλαιά.
1.428..	εἰς	142..	ζέρια πόλεως παλαιά.

1. Πρόχειρη ἐκθεση ἱερομονάχου Ἡσαΐου, AMX κ. 12/III, φ. 1822.

2. Ὁμολογία Ἀ. Ψαρῶ ἀπὸ 8.7.1830, AMX κ. 12/III, φ. 1830. Τὴν πληροφορία αὐτὴ ἐπικυβεῖ καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἡσαΐας στὴν «Πρόχειρη ἐκθεσή» του. Τὸ γεγονός αὐτὸ μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Ἡσαΐας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Ψαρῶ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀντλεῖ καὶ τὴν πληροφορία. Συνεπῶς κακῶς τὸ μονόφυλλο μὲ τὴν πρόχειρη ἐκθεση βρίσκεται στὸ φάκελλο τοῦ 1822. Κανονικὰ πρέπει νά μεταφερθεῖ στὸ φάκελλο τοῦ 1830, μετὰ τὴν 8.7.1830. Φαίνεται ὅτι ἡ «Πρόχειρη ἐκθεση» ἐγράφη, γιὰ νά κατατεθεῖ στὸ Πρωτόκλητο Δικαστήριον τῆς Μονεμβασίας.

3. Δ. Θέμελη - Κατηφόρη, Ἡ δίωξις τῆς πειρατείας, Α', σ. 77.

4. Πρβλ. Κατάστιχο τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν χρημάτων τῶν χιλανδαρινῶν μοναχῶν, AMX κ. 12/III, φ. 1822. Οί τρεῖς κουτλουμουσιανοὶ μοναχοὶ ὑπογράφουν τὸ Κατάστιχο μὲ τὰ ἀφαιρεθέντα ἀντικείμενα τῶν Χιλανδαρινῶν, ἐνῶ μαρτυροῦν ὅτι τὸ ἴδιο ἔκαναν γιὰ τὰ δικά τους καὶ οί Χιλανδαρινοί.

66..	εἰς	5 ¹ / ₂	φουντούκια τοῦ Σελῆμι.
96..	εἰς	12..	μισήρια παλαιά.
12..	εἰς	1..	Τούνεζι.
85..	εἰς	10..	ζέρια πόλεως.
60..	εἰς	4..	Ἰσπανίας.
75..	εἰς	3..	Μαχμουτιέδες.
54..	εἰς	27..	ῤουμπιέδες μισηρίου.
555..	εἰς	37..	δράμ: μάλαγμα βενένικα.

13.558..

1.000.. εἰς τέσσαρας ὀκτάδας ἀσημικὰ διάφορα ἤτοι 2.. κανδήλια, 2.. περιζώνια, 2.. πιάτα τοῦ γλυκοῦ, καὶ ζάρφια, καὶ μαχαίρια, χουλιάρια μεγάλα καὶ μικρὰ τοῦ γλυκοῦ.

150.. εἰς ἓν κορφολόγιον κίτρινον μὲ θήκην ἀργυρᾶν.

350.. εἰς τέσσαρα Τουφέκια.

320.. εἰς ἑπτὰ πιστόλια τὸ ἓν ἀργυροῦν.

40.. εἰς ἓν σπαθί.

100.. εἰς 2.. γιαταγάνια τὸ ἓν μὲ θήκην ἀργυρᾶν.

38.. εἰς 1.. Τουρμπούνιον.

8.. εἰς μίαν ταμπακέραν καὶ ἓν τζεκί.

15.564.. Σοῦμα δεκαπέντε χιλιάδες καὶ πεντακόσια ἐξήκοντα τέσσαρα¹.

Δὲν γνωρίζομε ἀκριβῶς πόσα χρήματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἔλαβε ὡς μερίδιο κάθε μέλος τῆς σπείρας τῶν πειρατῶν ξεχωριστά. Διαθέτουμε βεβαίως δηλώσεις ὀρισμένων πειρατῶν, ἀλλὰ δὲν εἶναι βέβαιο ὅτι γράφουν πάντοτε τὴν ἀλήθεια. Π.χ. Ὁ Πασχάλης Γερακαράκης δήλωσε γραπτῶς στὶς 24 Ἰουλίου 1829 ὅτι πῆρε ὡς μερίδιο 2.500 γρόσια². Ὁ караβοκύρης Ἀναγνώστης Ψαρὸς ἰσχυρίσθηκε ὅτι ἔλαβε πολὺ λιγότερα. Ἀναλογοῦσαν στὸ μερίδιό του 750 γρόσια, μετὰ ἀπὸ ἓνα μῆνα τοῦ ἔδωσαν μόνο 460 καὶ τοῦ εἶπαν ὅτι τὰ ὑπόλοιπα θὰ τὰ ἔπαιρνε ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Μαυρομάτη (μέλος τῆς πειρατικῆς ὀμάδας)³. Τέλος δύο ἄλλοι Μανιάτες δήλωσαν αὐτοβούλως ὅτι παρέστησαν στὴ μοιρασιά, ἀλλὰ δὲν πῆραν οὔτε γρόσι⁴.

1. Τὴν περιγραφή τῶν χρημάτων καὶ τῶν ἀντικειμένων τῶν χιλανδαρινῶν μοναχῶν μᾶς διέσωσαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ Ἐκθεση τῶν ἱερομονάχων Ἡσαίου καὶ Σάββα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ Κατάστιχο τῶν κουτλουμουσιανῶν μοναχῶν (AMX κ. 12/III, φ. 1822).

2. Ὁμολογία Π. Γερακαράκη ἀπὸ 24.7.1829, AMX κ. 12/III, φ. 1829.

3. Ὁμολογία Ἀ. Ψαρῶ ἀπὸ 8.7.1830, AMX κ. 12/III, φ. 1830.

4. Πρόκειται γιὰ τοὺς Δημητράκη Καβαλιεράκη καὶ Γεώργιο Μπατζάκη. Τὴν πληροφορία αὐτὴ μᾶς δίνει ὁ ἴδιος ὁ Ἡσαίας σὲ σημείωμά του ποὺ καταχώρησε στὴ λευκὴ σελίδα τοῦ μονόφυλλου τῆς Ὁμολογίας τοῦ Π. Γερακαράκη ἀπὸ 24.7.1829 (AMX κ. 12/III, φ. 1829).

9. Φυγάδες στη νήσο Κύθηρα

Στις 10 'Ιουλίου οί χιλανδαρινοί μοναχοί προσορμίστηκαν στο λιμάνι του 'Αγίου Νικολάου, που βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα τῶν Κυθήρων. Τὰ Κύθηρα τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν τμήμα τῆς 'Ιονίου Πολιτείας καὶ βρισκόταν ὑπὸ ἀγγλικὴ προστασία. Οἱ μοναχοί ἐπὶ τέλους ἀνακάλυψαν ἀσφαλὲς ἄσυλο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο ἐπιζητοῦσαν μέχρι τότε, ἀλλὰ συγχρόνως εἶχαν ἀπολέσει ὅ,τι πολύτιμο ἔφεραν ἀπὸ τὸ "Ἅγιο" Ὄρος. Βεβαίως ὠρισμένοι ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν αὐστριακοὶ ὑπήκοοι καὶ μποροῦσαν νὰ ζητήσουν μέσῳ τοῦ αὐστριακοῦ προξενείου τὴν ἐπιστροφή τῶν κλοπιμαίων. Τέτοια ἐνέργεια θὰ ἦταν εὐπρόσδεκτη στὰ ὄργανα τῆς μισελληνικῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς. Ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος θὰ διατυμπάνιζε τὸ περιστατικὸ αὐτὸ καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ ἐπιτυγχάνοταν ἡ δυσφήμιση τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Μετὰ ταῦτα θὰ ἐπακολουθοῦσαν παραστάσεις πρὸς τὶς ἑλληνικὲς ἀρχές καὶ ὁ ἐξαναγκασμὸς τῶν ἐπιδρομέων νὰ ἐπιστρέψουν τὴν πειρατικὴ λεία. Δὲν ἔκαναν ὅμως οἱ μοναχοὶ τέτοια ἐνέργεια, γιατί γινώριζαν τὶς συνέπειες τῆς πράξεώς τους. Οἱ ἴδιοι ἀγωνίστηκαν γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ κανέναν τρόπο δὲν θὰ ἐπέτρεπαν τὴ δυσφήμιση τοῦ ἀγῶνα τῆς, ἐπειδὴ ὠρισμένοι ἀγωνιστὲς καὶ πειρατὲς ὁμόδοξοὶ τους εἶχαν ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτοὺς ὅ,τι πολύτιμο εἶχαν. Παρὰ ταῦτα οἱ μοναχοὶ ἦσαν ὑπόλογοι γιὰ τὴν ἀπώλεια ἐναντι τῆς μονῆς τους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἔπρεπε νὰ ἔχουν στὰ χέρια τους, ὅταν καὶ ἂν ἐπέστρεφαν στὴ μονὴ τους, ἐπίσημο ἔγγραφο, πὺ θὰ πιστοποιοῦσε τὴν ἀρπαγὴ τῶν χρημάτων καὶ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων.

Οἱ ἱερομόναχοι 'Ησαΐας καὶ Σάββας, ὡς ὑπεύθυνοι, τὴν 13ῃ Αὐγούστου 1822 κατέθεσαν στὸ αὐστριακὸ προξενεῖο τῶν Κυθήρων ἔκθεση τοῦ περιστατικοῦ τῆς ἀρπαγῆς. Τὸ κείμενο τῆς ἐκθέσεως φαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὰς τὸ συνέταξε προχειρῶς ὁ ἱερομόναχος 'Ησαΐας καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ ἀναμόρφωσε κάποιος ἄγνωστος, πὺ πιθανότατα ἀνῆκε στὸ προσωπικὸ τῆς γραμματείας τοῦ προξενείου. Ὅπως δὴποτε τὸ κείμενο τοῦ 'Ησαΐου ἦταν ἀπλό, λαϊκὸ, καὶ εἶχε ἀρκετὰ λάθη, ἐνῶ τὸ κείμενο τοῦ ἀναμορφωτῆ εἶναι σχεδὸν ἄρτιο. Στὴν ἔκθεση οἱ μοναχοὶ δὲν ζητοῦσαν τὴν ἐπιστροφή τῶν κλοπιμαίων, ἀλλὰ ἀπλῶς «νὰ δοθῇ» σ' αὐτοὺς «μία ἐπιβεβαιωτικὴ ἀντίγραφος, πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ τοιοῦτου δυστυχισμένου συμβεβηκότος».

Τὸ αὐστριακὸ προξενεῖο, ἀφοῦ ἐξέτασε ὡς μάρτυρες τοὺς συνταξιδιώτες τῶν δύο ἱερομονάχων, τοὺς μοναχοὺς Βίκτωρα καὶ Σάββα, ἐπεκύρωσε τὸ περιεχόμενον τῆς Ἐκθέσεώς τους στὶς 2 Σεπτεμβρίου 1822 μὲ τὸ νέο ἡμερολόγιο (ἦτοι στὶς 20 Αὐγούστου μὲ τὸ παλαιό). Στὸ ἰταλικὸ κείμενο τῆς ἐπικυρώσεως ὑπογράφουν καὶ οἱ δύο μάρτυρες μοναχοὶ ὡς ἐξῆς: «Βίκτωρας μοναχὸς ποτε Νικόλα Πογτάνοβικ ἀπὸ Σαράουβου βεβαιώνω μὲ ὄρκον μου τὰ ἄνωθεν. Σάββας μοναχὸς ποτε Πέτικο Σέρμπι ἀπὸ Οὐζουντζόβα βεβαιώνω μὲ ὄρκον μου τὰ ἄνωθεν». Τὸ κείμενο αὐτὸ ἐπικυρώνει ὁ Nicolo Caluci

Macheriotti Agente Consolar Austriaco in Cerigo. Δύο ἡμέρες μετὰ ταῦτα, στίς 4 Σεπτεμβρίου 1822 μετὸ νέο ἡμερολόγιο (ἦτοι στίς 22 Αὐγούστου μετὸ παλαιὸ) τὸ προξενεῖο ἐξέδωκε ἀντίγραφο τῆς Ἐκθέσεως τῶν δύο ἱερομονάχων καὶ τῆς Ἐπικυρώσεως. Ὡς γραμματέας τοῦ προξενείου ὑπογράφει ὁ Ἰωάννης Μαχαιριώτης καὶ ὡς πράκτορας τοῦ προξενείου ὁ Νικόλαος Μαχαιριώτης¹. Μὲ τίς ἐνέργειες αὐτὲς ὁ Ἡσαΐας κατόρθωσε νὰ ἔχει στὰ χέρια του ἓνα ἀντίγραφο τῆς «Ἐκθέσεως» του ἐπικυρωμένο καὶ σφραγισμένο ἀπὸ τίς αὐστριακὲς προξενικὲς ἀρχὲς στὰ Κύθηρα. Αὐτὸ τοῦ ἦταν ἀπαραίτητο, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ δικαιολογήσει τὴν ἀπώλεια τῶν χρημάτων καὶ τῶν ἀντικειμένων ποὺ τοῦ εἶχε ἐμπιστευθεῖ ἡ μονὴ του.

10. Στὸ Σλαβιάνικο Μετόχι στὴ Σμύρνη

Δὲν γνωρίζουμε πόσο χρόνο ἔμειναν στὴ νῆσο Κύθηρα οἱ χιλανδαρινοὶ μοναχοί. Στὰ ἀρχεῖα τῆς μονῆς Χιλανδαρίου ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἔγγραφα, ποὺ σαφῶς μαρτυροῦν ὅτι ὁ παπᾶ Σάββας καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἡσαΐας κατέφυγαν στὸ μετόχι τους, τὸ ὁποῖο βρισκόταν στὴ Σμύρνη τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ὀνομαζόταν Σλαβιάνικο. Ὁ Ἡσαΐας παρέμεινε ἐκεῖ κατὰ τὰ ἔτη 1823-1828². Τὸ γεγονός αὐτὸ καθ' αὐτὸ δείχνει καὶ τὴν ἀνοχή, ἀλλὰ καὶ τὴ μὴ ἐνημέρωση τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν. Οἱ ἐπαναστάτες στὸ Ἅγιο Ὄρος, ἴσως γιὰτὶ κρύβονταν κάτω ἀπὸ τὸ ράσο, μποροῦσαν νὰ ζοῦν ἡσυχῶς στὴ Σμύρνη! Οἱ μοναχοί μας ἀπὸ τὴν ὀμορφὴ πόλιν τῆς Μ. Ἀσίας ἀλληλογραφοῦσαν μὲ τοὺς ἀδελφούς τῆς μονῆς τους, μὲ ἐκτὸς τῆς μονῆς ἀδελφούς καὶ κυρίως μὲ τὸ νεαρὸ μοναχὸ Γρηγόριο ποὺ παρέμεινε στὰ Κύθηρα. Ἀγωνίζονταν καὶ αὐτοί, ὅσο μποροῦσαν, νὰ σώσουν τὴ μονὴ ἀπὸ τὴ χρεωκοπία καὶ τὸν ἀφανισμό, στὸν ὁποῖο ὀδηγεῖτο ἐξ αἰτίας τῆς οἰκονομικῆς ἀφαιμάξεώς της ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἡ παραμονὴ καὶ ἡ συντήρηση τουρκικοῦ στρατοῦ στὸ Ἅγιο Ὄρος ἦταν βάρος δυσβάστακτο γιὰ ὅλες τίς μονὲς τῆς μοναχικῆς Πολιτείας.

1. Ἐκθεση τῶν ἱερομονάχων Ἡσαΐου καὶ Σάββα, AMX κ. 12/III, φ. 1822.

2. Ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἔγγραφα στὰ Ἀρχεῖα τῆς μονῆς Χιλανδαρίου στοὺς φακέλους τῶν ἐτῶν 1824-1828, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν τὴν παρουσία τοῦ ἀρχιμανδρίτη Ἡσαΐου στὸ Σλαβιάνικο Μετόχι στὴ Σμύρνη. Τὸ πρῶτο εἶναι μία ἐπιστολὴ τοῦ μοναχοῦ Γρηγορίου ἀπὸ τίς 5 Μαρτίου 1824 ἀπὸ τὰ Κύθηρα, ποὺ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν προηγούμενο παππᾶ Σάββα «Εἰς Σμύρνην εἰς Σλαβιάνικον Μετόχι». Ὁ Γρηγόριος ὑποβάλλει τὰ σέβη του καὶ στὸν ἀρχιμανδρίτη Ἡσαΐα (AMX κ. 12/III, φ. 1824). Τὸ τελευταῖο εἶναι ἐπιστολὴ τοῦ Ἡσαΐου ἀπὸ 26.9.1828 ποὺ ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἀδελφούς τῆς μονῆς Χιλανδαρίου. Ἦδη καθίσταται σαφές ὅτι ὁ Ἡσαΐας δὲν βρίσκεται στὴ Σμύρνη (AMX κ. 12/III, φ. 1828). Ἐν πάσῃ περιπτώσει σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς ἀδελφούς τῆς μονῆς ὁ Γρηγόριος ἀπὸ 8.9.1831 μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Γέροντάς του ἱερομόναχος Σάββας τὸν ἐγκατέλειψε στὰ Κύθηρα τὸ 1823 (AMX κ. 12/III, φ. 1831). Ὁ Σάββας ὅμως, ὡς γνωστόν, μετέβη στὴ Σμύρνη μαζί μὲ τὸν ἀρχιμανδρίτη Ἡσαΐα. Συνεπῶς ὁ Ἡσαΐας παρέμεινε στὴ Μικρὰ Ἀσία κατὰ τὰ ἔτη 1823-1828.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ μοναχὸς Γρηγόριος τοὺς ἐνημέρωνε γιὰ τὶς κινήσεις τῶν πειρατῶν τοὺς. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1825 ὁ Πασχάλης Γερακαράκης, γιὰ νὰ προστατεύσει τὴν οἰκογένειά του καὶ τὴν κινητὴ του περιουσία ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς Ἐπαναστάσεως, τὶς μετέφερε στὸ Καψάλι τῶν Κυθήρων. Ἡ ἀφιξὴ τοῦ Γερακαράκη στὸ νησί ἐγένετο γνωστὴ στὸν ἀρχιμανδρίτη Γρηγόριο τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου, ποὺ εἶχε καὶ αὐτὸς πέσει θύμα τῆς ἴδιας πειρατείας. Ἐσπεύσε λοιπὸν νὰ μηνύσει τὸ γεγονός σὺς ἀρχές, οἱ ὁποῖες ὑποχρέωσαν τὸν Γερακαράκη νὰ δώσει στὸν Γρηγόριο 1.500 γρόσια. Ὁ νεαρὸς μοναχὸς Γρηγόριος συνεβούλευσε τοὺς προϊσταμένους του νὰ ἀποστείλουν ἓνα ἐπιτροπικὸ (ἐξουσιοδότηση) στὸν υἱὸ τοῦ Νικολάκη, γιὰ νὰ διεκδικήσει τὰ κλοπιμαῖα. Πληροφορίες γιὰ τὶς κινήσεις τοῦ Πασχάλη ἐξέθεσε καὶ σὲ ἄλλο γράμμα του, ποὺ δυστυχῶς δὲν ἐπεσήμανα. Σὲ τρίτο γράμμα του ἀπὸ 19.8.1825 τοὺς συνεβούλευσε νὰ ἐνεργήσουν μέσῳ τοῦ αὐστριακοῦ προξένου στὴ Σμύρνη, γιὰ νὰ διορισθεῖ ἱκανὸ πρόσωπο γιὰ τὴ διεκδίκηση τῶν χρημάτων. Χρήματα θὰ μπορούσαν νὰ ἀποσπάσουν καὶ ἀπὸ τὸν Γεώργιο Μπουζουναρᾶ, ὁ ὁποῖος ἐπίσης εἶχε μεταφέρει μέρος τῆς περιουσίας του καὶ τὴν οἰκογένειά του στὸ νησί¹. Πράγματι οἱ χιλανδαρινοὶ μοναχοί, ὡς αὐστριακοὶ ὑπήκοοι, θὰ μπορούσαν νὰ διεκδικήσουν μὲ ἀξιώσεις τὴν ἐπιστροφή τῶν κλοπιμαίων. Οἱ ἀγγλικὲς ἀρχές τῶν Κυθήρων εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ ὑποχρεώσουν τοὺς πειρατὲς νὰ ἐπιστρέψουν τὰ χρήματα, ἀφοῦ οὐσιαστικῶς οἱ πειρατὲς ἦσαν δέσμιοί τους. Οἱ οἰκογένειές τους καὶ τὰ χρήματά τους βρίσκονταν στὰ Κύθηρα.

Δὲν γνωρίζω, ἂν οἱ μοναχοί μας προέβησαν σὲ κάποια ἐνέργεια εἴτε πρὸς τὶς ἀγγλικὲς ἀρχές τῶν Κυθήρων εἴτε πρὸς τὶς ἀρχές τοῦ νεοσύστατου Ἑλληνικοῦ Κράτους². Δυστυχῶς δὲν ἐπεσήμανα κάτι σχετικὸ στὰ ἀρχεῖα τῆς μονῆς Χιλανδαρίου.

1. Ἐπιστολὴ τοῦ μοναχοῦ Γρηγορίου ἀπὸ τὰ Κύθηρα πρὸς τὸν προηγούμενο π. Σάββα ἀπὸ 20.6.1825, AMX κ. 12/III, φ. 1825. Ἐπιστολὴ τοῦ ἴδιου πρὸς τὸν π. Σάββα ἀπὸ 19.8.1825, AMX κ. 12/III, φ. 1825.

2. Ὁ μοναχὸς Γρηγόριος, ὑποτακτικὸς τοῦ ἱερομονάχου Σάββα, σὲ ἐπιστολὴ του ἀπὸ 5.3.1826 φωτίζει ὠρισμένες πτυχές τῆς ὑποθέσεως. Οἱ δύο σέρβοι ἱερομόναχοι (Ἡσαΐας καὶ Σάββας) εἶχαν στείλει σὲ κάποιον στὰ Κύθηρα Συστατικὸ (Ἐπιτροπικὸ, Ἐξουσιοδότηση), γιὰ νὰ διεκδικήσει τὰ χρήματά τους, ἀλλὰ αὐτὸς ἀδιαφοροῦσε. Παρέμεινε 30-40 ἡμέρες στὴ Χώρα, συναντήθηκε δύο ἢ τρεῖς φορές μὲ τὸν Καλούτζη καὶ παρουσιάστηκε μία φορὰ καὶ ἐνώπιον τοῦ Διοικητῆ. Ὁ Καλούτζης τὸν συμβούλευσε πῶς νὰ ἐνεργήσει καὶ τὸν σύστησε στὸ γαμβρὸ του Μόρμوره, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει. Ἐνῶ ὅμως ἔπρεπε νὰ κινήσει τὶς νόμιμες διαδικασίες, ἀναχώρησε γιὰ τὸν Αὐλαίμονα, γιὰ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τοὺς ἰχθεῖς καὶ τὶς διακοπές του. Ὁ Γρηγόριος τὸν ἐνοχλοῦσε μὲ ἐπιστολές του (2 ἢ 3), γιὰ νὰ ἐπιστρέψει, ἀλλὰ ὁ ἄγνωστος σὲ μᾶς «ἐπίτροπος» εὑρίσκει συνεχῶς προφάσεις. Ἴσως αὐτὴ ἡ ἀδιαφορία τοῦ «ἐπιτρόπου» ἀνάγκασε τὸν Γρηγόριο νὰ ἐκμυστευθεῖ τὴν ὑπόθεση πρὸς τὸν Γερακαράκη στὸν πιστότερο καὶ ἀγαπητότερο φίλο του στὰ Κύθηρα. Ὁ φίλος του, λοιπὸν, ὅταν ἔμαθε ὅτι τὸ διεκδικούμενο ποσὸ ἦταν περίπου 3.000 γρόσια, δήλωσε στὸν Γρηγόριο ὅτι θὰ μπορούσε αὐτὸς νὰ τὰ διεκδικήσει μὲ «φιλικὸν τρόπον».

11. Προσφυγή στήν Ἑλληνική Δικαιοσύνη

Ἐπειδὴ πιεζόταν ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς μονῆς του νὰ ἐπιστρέψει στὸ Ἅγιο Ὄρος καὶ ἐπειδὴ ἴσως ἤλπιζε στήν ἀποτελεσματικότητα τῆς Ἑλληνικῆς Δικαιοσύνης μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια¹, ὁ Ἡσαΐας ἀφοῦ πρῶτα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ διδασκάλου Γρηγορίου Κωνσταντᾶ εἶχε προσωπικὴ συνάντηση μὲ τὸν Κυβερνήτη², προσέφυγε στήν Ἀντὶ Θαλασσίου Δικαστηρίου Ἐπιτροπὴ, ποὺ εἶχε τὴν ἔδρα της στήν Αἴγινα³, καὶ ὑπέβαλε μήνυση κατὰ τῶν Πασχάλη Γερακαράκη καὶ Δημητρίου Γσιγκουράκου (πρὶν ἀπὸ τὴν 7.10.1828), μὲ σκοπὸ νὰ διεκδικήσει τὴν ἐπιστροφή τῶν κλοπιμαίων. Ὡς ἀντιπρόσωπό του στὸ δικαστήριον ὄρισε τὸ δικηγόρο Ἀγαθόνικο Μιλτιάδη⁴. Οἱ δύο ὅμως κατηγορούμενοι δὲν ἐμφανίστηκαν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καὶ ἡ Ἀντὶ Θαλασσίου Δικαστηρίου Ἐπιτροπὴ διαλύθηκε (15.5.1829)⁵. Ὁ φάκελλος τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἡσαΐου, ἀφοῦ παρέμεινε στὰ ἀρχεῖα τοῦ νεοσύστατου Θαλασσίου Δικαστηρίου γιὰ κάμποσο χρόνο⁶, τελικῶς διαβιβάστηκε στὸ «Πρωτόκλητον Δικαστήριον κατὰ τὸ Τμῆμα τῆς Λακωνίας» μὲ ἔδρα τὸν Μυστρά⁷. Ὁ ἀρχιμανδρίτης μας τὸν Ἰούλιο τοῦ 1829 τυχαίως συνάντησε στὶς Σπέτσες τὸν Πασχάλη Γερακαράκη καὶ ἀπέσπασε ἀπ' αὐτὸν γραπτὴ δήλωση, στήν ὁποία ὁ τελευταῖος ὁμολογεῖ τὴ διάπραξη τῆς πειρατείας, κατονομάζει τοὺς συνεργάτες του, δηλώνει ὅτι ἔλαβε ὡς μερίδιο 2.500 γρόσια καὶ ὑπόσχεται νὰ ἐπιστρέψει

Ὁ Γρηγόριος τότε ζήτησε ἀπὸ τοὺς προϊσταμένους του στὴ Σμύρνη ἓνα «μαρτυρικό», μὲ τὸ ὁποῖο θὰ τοῦ παραχωροῦσαν τὸ δικαίωμα νὰ διεκδικήσει ὡς δικὰ του τὰ 3.000 γρόσια (AMX κ. 12/III, φ. 1826).

1. Γιὰ τὴ Δικαιοσύνη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης βλ. Ν. Πανταζοπούλου, Ἡ Δικαιοσύνη, στήν Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τ. IB', Ἀθῆναι 1975, σσ. 593-606.

2. Ἐπιστολὴ Ἡσαΐου ἀπὸ 16.11.1829 πρὸς τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια, Γ.Α.Κ., Γραμματεία Δικαίου, φ. 47 (1-15 Νοεμβρίου 1829).

3. Γιὰ τὸ Θιλάσσιον Δικαστήριον βλ. τὴν πολὺ κατατοπιστικὴ ἐργασία τῆς Δ. Θέμελη - Κατηφόρη, Ἡ δίωξις τῆς πειρατείας καὶ τὸ Θαλάσσιον Δικαστήριον κατὰ τὴν πρώτην καποδιστριακὴν περίοδον 1828-1829. Μέρους Β' Τὸ Θαλάσσιον Δικαστήριον, ἐν Ἀθῆναις 1973.

4. Βλ. ἀντίγραφο τοῦ Ἐπιτροπικοῦ τοῦ Ἀγαθονικοῦ Μιλτιάδου ἀπὸ 7.10.1828, AMX κ. 12/III, φ. 1828.

5. Δ. Θέμελη - Κατηφόρη, Ἡ δίωξις τῆς πειρατείας, Β', σσ. 44-52.

6. ΑΘΔΕ, ἔγγρ. 895/15.5.1829, ΕΒΕ Γ 12, σσ. 59-61, στὸ ὁποῖο συνάπτεται καὶ ὁ κατάλογος τῶν 33 δικηγραφικῶν φακέλων ποὺ παρέμειναν στὰ ἀρχεῖα τοῦ Θαλασσίου Δικαστηρίου, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ἀκόμη συσταθεῖ πρωτόκλητα δικαστήρια στὸν τόπο διαμονῆς τῶν ἐνχωμένων.

7. Αὐτὸ τουλάχιστον ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἡσαΐας στὶς 9 Αὐγούστου 1829 στὸ Ἄργος συνέταξε «Ἐπιτροπικόν», μὲ τὸ ὁποῖο διόρισε ὡς ἀντιπρόσωπό του τὸν Νικόλαο Κορφωτάκη, «ὅστις θέλει παρουσιασθῆ εἰς τὸ κατὰ τὸν Μυστράν Πρωτόκλητον Δικαστήριον, εἰς ἐγκάλεισιν τῶν διαληφθέντων δύω...» (AMX κ. 12/III, φ. 1830). Στὸ

τὸ ποσὸν (24.7.1829)¹. Ὁ Γερακαράκης μάλιστα τοῦ ἐνεχείρισε καὶ ἐπιστολὴν γιὰ τὸν Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, γιὰ νὰ πείσει τὸν Δημήτριο Τσιγκουράκο καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἐπιστρέψουν τὰ κλοπιμαῖα (27.7.1829)².

Ὁ Ἡσαΐας μετὰ ἀπὸ προτροπὴν τοῦ Αὐγουστίνου Καποδίστρια³ μὲ ἐπιτροπικὸν γράμμα ὄρισε ὡς ἐκπρόσωπό του στὸ Δικαστήριον τὸν Ν. Ἰ. Κορφιοτάκη (9.8.1829)⁴. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Γερακαράκης οὔτε τὰ χρήματα ἐπέστρεψε οὔτε μετέβαινε στὴ Λακωνία, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ δίκη⁵, ὁ σλάβος ἱερομόναχος ζήτησε τὴν ἐπέμβαση τοῦ ἴδιου τοῦ Κυβερνήτη (16.11.1829)⁶, ἡ ὁποία δὲν ἔφερε κάποιο ἀποτέλεσμα. Μετὰ ταῦτα ζήτησε συμβουλὴς ἀπὸ τὸν Αὐγουστίνον Καποδίστρια (12.12.1829)⁷. Ὁ τελευταῖος τοῦ συνέστησε νὰ κατεβεῖ προσωπικῶς στὴ Λακωνία καὶ νὰ θέσῃ τέρμα στὴν ὑπόθεσίν του.

σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι στὰ ἔγγραφα τοῦ Ἡσαΐου ὑπάρχει ἀρκετὴ σύγχυση, ἀφοῦ σὲ ὠρισμένα ἀπὸ αὐτὰ σημειώνει ὅτι ἡ ὑπόθεσίν του παρεπέμφθη στὸ «κατὰ τὴν Μεσσηνίαν πρωτόκλητον» καὶ ὅτι κατ' ἀρχὰς μετέβη στὸ Μαραθονήσι καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπέστρεψε στὴ Μονεμβασία. Πρβλ. Ἐπιστολὴ Ἡσαΐου πρὸς τὸν Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ 12.12.1829, AMX κ. 12/III, φ. 1829. Ἀναφορὰ Ἡσαΐου πρὸς τὸν Τοποτηρητὴ Λακεδαιμόνος καὶ Μονεμβασίας ἀπὸ 28.6.1830, AMX κ. 12/III, φ. 1830. Ἐπιστολὴ Ἡσαΐου πρὸς τὸν Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ 28.5.1830, AMX κ. 12/III, φ. 1830. Ἐπιστολὴ Ἡσαΐου πρὸς τὸν ἴδιον ἀποδέκτη ἀπὸ 21.11.1830, AMX κ. 12/III, φ. 1830. Ἴσως οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς νὰ ὀφείλονται στὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἡσαΐας ἀγνοοῦσε τόσο τὴ διοικητικὴ διαίρεση τῆς Πελοποννήσου ὅσο καὶ τὰ τοπικὰ δικαστήρια τῆς περιοχῆς. Δὲν ἀποκλείεται πάντως ἡ περίπτωση νὰ μετέβη ὁ Ἡσαΐας κατ' ἀρχὰς στὸ Μαραθονήσι, μὲ σκοπὸ νὰ συμβιβασθεῖ μὲ τοὺς διαδίκους του, πρὶν ἐμφανισθεῖ στὸ Πρωτόκλητο Δικαστήριον τῆς Μονεμβασίας.

1. Ὁμολογία Π. Γερακαράκη ἀπὸ 24.7.1829, AMX κ. 12/III, φ. 1829. Πρβλ. Ἐπιστολὴ Ἡσαΐου πρὸς Ἰωάννην Καποδίστρια ἀπὸ 16.11.1829, Γ.Α.Κ., Γραμματεία Δικαίου, φ. 47 (1-15 Νοεμβρίου 1829). Τὸ ἔγγραφο διαβιβάστηκε στὴ Γραμματεία ἐπὶ τοῦ Δικαίου μέσῳ τῆς ΓΓΕ.

2. Ἐπιστολὴ Π. Γερακαράκη ἀπὸ 27.7.1829 ἀπὸ Σπέτσες πρὸς Π. Μαυρομιχάλη στὸ Ἄργος, AMX κ. 12/III, φ. 1829.

3. Πρβλ. Ἐπιστολὴ Ἡσαΐου πρὸς τὸν Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ 9.8.1829, AMX κ. 12/III, φ. 1829.

4. Ἐπιτροπικὸν Νικολάου Κορφιοτάκη ἀπὸ 9.8.1829, AMX κ. 12/III, φ. 1829. Τὸ ἐπιτροπικὸν συνετάγη στὸ Ἄργος. Τὸ παρὸν εἶναι ἀντίγραφο. Περιέχει βεβαίωση τοῦ Ν. Κορφιοτάκη ὅτι κατέχει τὸ πρωτότυπο, πού καθίσταται ἄκυρο, καὶ ἐπικύρωση τῆς ὑπογραφῆς του ἀπὸ τὸ Γραμματεῖα τῆς Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας Μονεμβασίας Ἀγαπητὸ Ἰωαννίδη (15.9.1830).

5. Πρβλ. Ἐπιστολὴ Π. Γερακαράκη ἀπὸ 12.9.1829, AMX κ. 12/III, φ. 1829. Ἐπιστολὴ Ζαφειρίου Α. Ζαφειροπούλου ἀπὸ 13.9.1829 ἀπὸ Σπέτσες πρὸς Ἡσαΐα στὸ Ναύπλιο, AMX κ. 12/III, φ. 1829. Ὁ Ζαφειρόπουλος φαίνεται ὅτι χρησίμευε ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν. Ἐπιστολὴ Π. Γερακαράκη ἀπὸ 24.10.1829 ἀπὸ Σπέτσες πρὸς τὸν Ἡσαΐα στὸ Ναύπλιο, AMX κ. 12/III, φ. 1829.

6. Ἐπιστολὴ Ἡσαΐου ἀπὸ 16.11.1829 ἀπὸ Ναύπλιο πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστρια, Γ.Α.Κ., Γραμματεία Δικαίου, φ. 47 (1-15 Νοεμβρίου 1829).

7. Ἐπιστολὴ Ἡσαΐου ἀπὸ 12.12.1829 ἀπὸ Ναυπλία πρὸς τὸν Αὐγ. Καποδίστρια, AMX κ. 12/III, φ. 1829.

